

СОЦИАЛНА ФУНКЦИЯ НА МОДАТА

Емилия К. Панайотова

Емилия Кирилова Панайотова
Нов български университет
Email: epanayotova@nbu.bg

РЕЗЮМЕ — Статията анализира социалната роля на модата. Този анализ далеч не е от чисто теоретично значение. По отношение на все по-нарастващото и разширяващо се въздействие на модата върху социалния живот нейното значение е в основата на приложните изследвания в областта на текстилния дизайн. Анализирани са тенденциите, които според автора определят пет основни социални функции на модата в съвременния свят. Изследван е синергичният характер на модата както и нейното въздействие върху различни сфери на човешкия живот.

Ключови думи: мода, течения, анализи

SOCIAL FUNCTION OF FASHION

Emilia Kirilova Panayotova

New Bulgarian University
Sofia, Montevideo Str.21
Email: epanayotova@nbu.bg

ABSTRACT— The article analyzes the social role of fashion. This analysis is far from purely theoretical. With regard to the growing and expanding impact of fashion on social life, its importance is at the heart of applied research in the field of textile design. The tendencies that, according to the author, determine five main social functions of fashion in the modern world are analyzed. The synergistic nature of fashion as well as its impact on different spheres of human life has been studied.

Keywords: fashion, trends, analysis

ВЪВЕДЕНИЕ

Тази статия анализира социалната роля на модата. Този анализ далеч не е от чисто теоретично значение. По отношение на все по-нарастващото и разширяващо се въздействие на модата върху социалния живот нейното значение е в основата на приложените изследвания в областта на текстилния дизайн. Основата на този анализ е изследването на Г. Блумър, проведено в началото на седемдесетте години на миналия век, валидно и до днес. Въз основа на това изследване авторката представя своето отношение към съвременното значение на модата, като взема предвид материалните и социалните промени в съвременното общество. Анализирайки тенденциите, които според автора определят пет основни социални функции на модата в съвременния свят. Синергичният характер на модата е от практическо значение, както и нейното въздействие върху различни сфери на човешкия живот.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Съвременното общество има различни възгледи за модата¹. За едни тя отразява модерните тенденции в обществото, които са израз на авангардните възгледи, за други тя е елемент на търговските практики чрез които се реализират стоки със сходни потребителски и естетични характеристики като този елемент има единствената цел „да продаде определена стока”. Разбира се и двете гледни точки отразяват по-скоро крайни възгледи породени от индивидуалните наблюдения на хората придържащи се към конкретно мнение. Безспорно е обаче, че модата може да бъде определена като социално явление и съответно да бъдат определени и онези функции, които тя има в рамките на обществото. Под понятието „функция” трябва да се разбира онова въздействие, което дадено явление има върху обществената система, т.е. това, което явлението „прави” в обществото. В края на 60-те години на миналия век известният американски социолог и социален психолог Г.Блумър прави кратко обобщаване на функциите на модата в обществото. В своята „Международна енциклопедия на социалните науки”² той разкрива онези възможности, които дава модата, а на тяхна основа и онези функции, които тя има в обществото.(Фиг.1,2)

¹ За термина „мода“, вж. Савова К.(2017) Съвременни модни стилове. Формиране, развитие, тенденции. Графимакс 02 ООД, р.13-14.

² Blumer H. (1968) Fashion // International Encyclopedia of the Social Sciences. —N. Y., Vol.5.

Фиг.1

Фиг.2

(Фиг.1,2) Висша мода: CHANEL, DIOR

Така, според Блумър модата дава възможност за „игра“ на човешката фантазия, сравнително лесен и „безобиден“ отказ от доминиращи социални обичаи, социална санкция на иновативния подход, демонстриране на собственото „Аз“ включено в рамките на „социалната приемливост“, демонстриране на сексуалността, „демаркация“ на елитарността, а също така и възможност за външна, демонстративна социална мобилност при която по-ниските слоеве от обществото придържайки се към определен стандарт (в дрехите, поведението, културните интереси), могат да се почувстват „приобщени“ към социалната принадлежност на по-висшите обществени слоеве.

Възможностите, които дава модата в значителна степен определят и онези функции, които модата има в обществото.

Блумър свежда тези функции до три основни:

- чрез модата се внедрява определена степен на еднородност и еднообразен подход към възприемането на определен културен модел;

Именно модата дава възможност избора, който прави определена социална група в обществото от многообразието на културните модели и съответстващите им материални елементи да получи съответна „социална санкция“. Разбира се не всеки избор на културен модел може да бъде възприет като мода, а само онзи, който в най-голяма степен отразява доминиращите обществени очаквания и в най-малка степен влиза в противоречие с изградените културно-естетични модели.(Фиг.3,4,5)

Фиг.3

Фиг.4

Фиг.5

Мода от 20-те, 50-те и 60-те години на XX век.

- модата позволява на обществото да „скъса“ с миналото и да се подготви за близкото бъдеще;

В значителна степен модата и нейното възприемане от обществото е онази естествена и системна връзка чрез която възприемането на новото не е чак толкова болезнено за обществото (известно е, че всичко ново заменя съществуващо вече нещо като този процес в повечето случаи е свързан с възникването на определено напрежение).

- въвеждането на модата е процес, чрез който се формира и възпитава общността на възприемането и вкуса в обществото;

Текущата мода за разлика от „старинността“ е естествена и разбираема в конкретен период от развитието на обществото³. Социалните функции на модата, които разглежда Блумър в значителна степен остават актуални и днес. Заедно с това, „пост индустриалното“ общество налага свои особености и на социалното явление „мода“.

Една от основните отличаващи модата днес черти се състои в нейният значително по-широк обхват и синергийно въздействие. Така, ако модата в различни етапи от развитието на индустриалното общество може да бъде диференцирана по отделни сектори – мода в облеклото, музиката, техниката, начина на живот и др. Колкото по-високо и бързо е техническото развитие, толкова по-универсален характер започва да притежава модата. Така днес трудно бихме могли да отделим модата в една сфера (например в областта на облеклото) от съществуващите социални, технически, а и социалнопсихологически тенденции. Така промените в модата на облеклото са предизвикани от нови технически решения, нови възгледи за мястото на отделните представители на обществото (новите разбирания за жендерните и функционалните роли), новото разбиране за сексуалността и др.(Фиг.6,7,8)

³ Blumer H. Fashion: from class differentiation to collective selection // The Sociological Quarterly, 1969. - Vol. 10. - № 3. - P. 289.

Фиг.6

Фиг.7

Фиг.8

Разрушаване на стереотипите: нов прочит на мъжката мода

Друга тенденция в съвременната мода е наличието на едновременното еднообразие и разнообразие. Еднообразието се изразява в поддържането на определен културен образец (художествен стил, фасон на облеклото, материал, размер и др.), който се възприема и поддържа в качеството на свой от големи социални прослойки, които в съвременните условия „надскачат“ националните и дори континенталните граници и придобиват глобален характер. Заедно с това съвременната мода вече не е затворена в рамките на определена културна парадигма. Така в съвременното облекло на „златния милиард“ (населението на индустриално развитите страни) могат да се видят елементи на стилове от Африка и Азия при това успешно „вплетени“ в традициите на европейската мода.

Разширяването на границите на модата довежда до значително по-бързо традиционализиране на определен стил. Традициите постепенно губят своето въздействие върху модата като те се заменят от синергетизма на новите тенденции. Трябва да се отбележи, че това има както своето положително въздействие върху социалните групи (с оглед по-добрата комуникация между хората от различни страни на основата на общата „модна“ тенденция към която те се придържат), така и своето отрицателно въздействие изразяващо се в изоставянето на националните традиции и обичаите в отделни общества.

Посочените тенденции на съвременната мода се отразяват непосредствено и върху нейните социални функции. Тези нови социални функции могат да бъдат сведени до:

1) Комуникационна функция

В съвременното общество, в което местните традиции започват да се заменят с глобалните тенденции модата може да бъде разглеждана като част от знаковата система, която се възприема независимо от мястото в което тази знакова система се използва. Може да се каже, че благодарение на съвременните средства за комуникация постепенно започва да се оформя като водеща знакова система на основата на която се изгражда комуникационния модел на социалните групи. Посредством привързаността към модата индивидите отправят един към друг сигнал на основата на който те разпознават общите за тях ценности.

Синергийният характер на съвременната мода предполага и наличието на обратна връзка между модата и изразяваните чрез нея социални ценности. Съвременното общество (при това в глобален мащаб) е общество на потреблението. Именно потреблението определя насоките на развитието на съвременните общества. Отнесено към социалната функция на модата този

принцип получава своя израз в това, че въвеждането на нови елементи в модата може да породии и нови възгледи и да формира нови ценности в съответната социална група.

2) Функция на социализацията

Модата е едно от средствата даден човек да бъде приобщен към доминиращият културен модел в обществото от където и произтича функцията на социализацията. Един от важните фактори, които определят социализиращата функция на модата е това, че тя за разлика от другите елементи на културата характерни за традиционния модел е сравнително лесно достъпна.

За разлика от определено образование, религиозна принадлежност или професионална дейност модата не изисква продължителни усилия като заедно с това принадлежността към дадена модна тенденция е свързана с усвояването на конкретни социални норми и ценности. Активното приобщаване към модата на младежите може да бъде обяснено именно чрез социализиращата и функция. Младият човек активно усвоява социалните роли, нормите и ценностите, които доминират в обществото. За него е важно не толкова съдържанието на модните стандарти, но и следването на нормативните образци, участието в социалния живот като такъв. Лесното усвояване на социалните норми пренесени чрез модата се осъществява благодарение на това, че тези норми се възприемат в редица случаи в игрова или адаптационна форма, което улеснява свикването на младежите с тези норми.

3) Функция на социалната диференциация

Тази социална функция на модата надали може да бъде разглеждана като особено нова. Отдавна придържането към модните образци е характеризирало принадлежността към „високите” слоеве на обществото. В днешните условия това също така е вярно като заедно с това съществуват и определени различия. Функцията на модата като критерий за социална диференциация може да бъде разглеждан в два основни аспекта:

- от една страна това е модата, която определя принадлежността на индивида към определена прослойка или субкултура в обществото⁴. (Фиг.9,10,11)

Фиг.9

Фиг.10

Фиг.11

(Фиг.9,10,11) Младежки субкултури: препи, хараджуку, пънк

⁴ Тодорова, Е. (2019). Социална символика на бижутата. Онлайн списание „Текстил и облекло“ НТС по ТОК, ISSN 2535-0447(tok-bg.org), Брой 8, р. 21.

На практика всяка социална група независимо от това в каква позиция тя се намира в социалната йерархия избира свой специфичен модел стил. Наличието на елементите на този стил определя и принадлежността на индивида към конкретната социална група. В днешно време това разделение вече има не само национален, но и глобален характер;

- от друга страна модата е винаги носител на иновациите (на това ще се спра по-долу). В съвременното общество модата започва да бъде не само критерий за ресурсност (възможност за принадлежност към определен социален слой), но и за иновативност. Така придържането към модните тенденции в съвременните условия означава и принадлежност към иновативният стил на живот, принадлежност към новото.(Фиг.12,13,14)

Фиг.12

Фиг.13

Фиг.14

(Фиг.12,13,14) Мода извън познатите граници: Айрис ван Херпен, колекция „Нурпозис“2019

Вторият аспект на тази социална функция в последно време започва да придобива приоритетно значение очевидно поради това, че тенденциите в съвременната мода значително придобиват глобален характер, значително по-бързо от изравняването на нивото на благосъстояние в различните части на света.

4) Иновативна социална функция

Модата винаги е била носител на новото. Нещо повече. Без да бъде нова модата изобщо не може да съществува. Все по-силният синергичен характер на модата определя и нейното въздействие върху обществените процеси в това число и върху процеса на възприемане на иновациите в обществото.⁵ Значително по-откритият характер на модата в днешния свят изразяващ се в това, че модата по един или друг начин може да бъде отнесена към всички социални слоеве при това практически във всички страни по света предопределя и насочеността на съвременното човешко общество (разглеждано в глобален контекст) към възприемането на иновациите. Въздействието на модата се разпространява върху най-различни области на социално-икономическият и културния живот, което на свой ред увеличава общият иновационен потенциал на обществото, неговата готовност да възприема и

⁵ Василева Я. Нови източници на ресурси в модната индустрия. Сборник доклади, УИ "Стопанство" 2011, Р. 217-220

въвежда нови подходи в най-различни сфери от живота. Модата е източник и едновременно с това и показател за степента на иновативност в обществото.

5) Функция на психофизиологична релаксация

В съвременните условия тази функция на модата е от особено значение поради въздействието на такива фактори като монотонността на производствените процеси, еднообразието на градската среда, високата степен на стандартизация на промишлената продукция и др. Всички тези фактори оказват въздействие върху нервната система като ограничават креативните възможности на индивида, водят до „информационно претоварване” на съзнанието, до липса на стимули за по-нататъшно социално и личностно развитие. Възможностите, които могат да бъдат намерени в приобщаването към природата, нестандартните начини за прекарване на свободното време могат да бъдат изход от това положение, но хроничният недостиг на време прави тяхното прилагане достатъчно ограничено.

В този смисъл широкият обхват на модата, нейното разнообразие и пъстрота (както в пряк, така и в преносен смисъл) в значителна степен преодоляват еднообразието и монотонността на съвременният живот.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Модата по своята същност е процес на непрекъснато търсене и откриване на новото при това тя не е ограничена от очевидни и явни, предварително зададени схеми. При избора на мода особено с оглед на съвременните средства за комуникация индивида има шанс да прояви себе си, да даде израз на своето „Аз” като заедно с това не рискува да наруши константни правила на социалното поведение. Широката достъпност за разнообразни решения свързани с модата му дава възможност да прояви своите творчески способности при това в различни сфери на живота.

ЛИТЕРАТУРА

- Ерасов Б. (1998) Социална культурология, Москва, Аспект пресс
- Василева Я. (2011) Нови източници на ресурси в модната индустрия. Сборник доклади, УИ „Стопанство” р. 217-220
- Тодорова, Елена (2019) Социална символика на бижутата. Онлайн списание „Текстил и облекло“ НТС по ТОК, ISSN 2535-0447(tok-bg.org); брой 8, р. 21
- Савова, Кр., (2017), Съвременни модни стилове. Формиране, развитие, тенденции. София: „Графимакс 02“ ООД,
- Grant R. (2016) The History Book. Dorling Kindersley
- Майерс Д.(2005) Социална психология, Москва, Питер
- Blumer H.(1969) Fashion: from class differentiation to collective selection, TheSociological Quarterly, Vol. 10, No. 3 (Summer, 1969), pp. 275-291
- Blumer H. (1968) Fashion // International Encyclopedia of the Social Sciences. —N. Y.
- Synnott A.(2002) The Body Social. Symbolism, Self and Society. New York: Routledge
- Steele Ph. (2005) The Medieval World: History of Costume and Fashion. Facts on File

Schuchard M.K. (1975) *Freemasonry, Secret Societies, and the Continuity of the Occult Traditions in English Literature*. U.M.I.